

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pestén házhozordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői s kiadói iroda: Nagy-híd-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová minden a lap úgy szellemi, mint anyagi részét illető küldemények intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon föltül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számítatik.</p>
---	---	---

A honi izraeliták közt földművelést és nehéz mesterségeket terjesztő egylet

dec. hó 27-én tartott közgyűléséről mult számunkban röviden már megemlékeztünk. Igéretünkhöz képest közöljük ezennel az egylet érdemű igazgatójának, Kern Jakab urnak, elnöki terjesztését, s a titkári jelentés kivonatát. Az előterjesztés szövege a következő:

Tisztelt közgyűlés! A választmányának ép oly szelleműs mint kimerítő jelentéséből, szerkesztve kitűnő jegyzőnk, dr. Schvab D. ur által, önök részletesen ismerkedtek meg mindazon eseményekkel, erkölcsi és anyagi cselekvényekkel, melyek megfelelőleg az egylet tevékenységének rendelkezésére álló alkalomnak és eszközöknek, az utolsó közgyűlés óta ennek keblében előfordultak.

Engedjék most meg nekem is önök figyelmét rövid időre igénybe vehetni, hogy közösen megismerjük azon célpontot, mely törekvéseinknek mintegy vezéricsillagul szolgál; azon momentumokat, melyek irányunkat jelöljék ki arra nézve, hogy mily szellemenben folytassuk tovább azon pályát, melyen eddig haladtunk, s hogy biztos sikerrel elérjük ama nagy fontosságú eredményeket, melyek ezen egylet alapításakor szemeink előtt lebegtek. Emberszerető egyletek, ha tagjaik által kellő eszközökkel elláttatnak, és megfelelő módon igazgattatnak, bizonyosan alkalmasak arra, hogy jelentékeny behatást gyakoroljanak az illetők társadalmi és erkölcsi állapotjaira és azok javítására nézve. Azon hivatásuk van, hogy az időt, melyben működnek, együtt alkossák, hogy jobb állapotokat idézzenek elő, s hogy tehát azon magasabb kötelemeknek megfeleljenek, melyek az emberi szellemnek disztül s ékességül szolgálnak.

De ki részére volna e kötelesség fontosabb és sürgősebb, mint ránk nézve? Ki van bizonyos értelemben inkább az önsegélyezésre utalva, ha nem Mózes tanának követői?

A nélkül, hogy a legtisztább erkölcsiségtől áthatott szent hitünk egyetlen tétele is arra nézve a legcsekélyebb támpontot vagy okot szolgáltatott volna, a zsidókat mindenütt üldözték s elnyomták, s üldözik s elnyomják részben mailag is, jogaikban megszorították, sőt a munkát is, az emberi erőnek hasznos alkalmazását, századokig kegyetlen módon megkeserítették nekik, megszorítások, melyek még a törvények által is szentesítették, elzárták és elzárják még ma is Európa sok helyén a zsidó elől az utat, hogy kenyerét keze munkájával keresesse.

Sok idővel az előtt, hogy a legmagasabb lény iránti hit világhitté lett, ismerték már atyáink istennek az első emberpárhoz intézett ama szavát: „Arcod verejtékében egyed kenyeredet,” s így a baromtenyésztés mellett a földművelés tette atyáink kizárólagos élelmi ágát; az áldozatok, melyeket Isten oltárára letenni tartoztak, honi állatokból, növényekből, az aratás első adomá-

nyaiból állottak; az aratási ünnep volt évenkénti örömnneptük így éltek azon időben, midőn az országot, a földet, melyen laktak, magukénak mondhatták. Megmagyarázhatlanok a gondviselés utjai, úgy rendelkezett, hogy a zsidók országukat elveszítették, s hogy csekély létszámuk a föld minden részeiben megjelenni, és letelepedni hivatva volt. Nem bírván annyi erővel, hogy jogukat megvédhessék, kénytelenek voltak tűrni azt, hogy őket mindenütt pariáknak tekintsék, s a szerint bánjanak is velök.

A nélkül, hogy csak a legcsekélyebb vétséget is elkövették volna, gyakran hirtelen királyi parancs érkezett, mely szerint a zsidóknak halálbüntetés terhe mellett az országot azonnal oda hagyniok kellett; miként foghattak volna ily körülmények közt az ekéhez, miként művelhették azon földet, melyet minden perben elveszithettek?

Csak egyetlen pillantatot vessünk a középkor történetére s alakulásaira, s a történetbuvárnak bámulatra kell ragadtatnia, hogy miként tudták magukat ily kínos nyomások és viszontagságok alatt Izrael fiai oly bátran s törhetlenül fentartani, miként állhattak meg a fejük felett oly gyakran elzúditó vészterhes fergegek alatt, s hogy eme kitartásuk s a keblükben otthonos több erény által utóvégre mégis oda jutottak, miszerint biztosak lehetnek az iránt, hogy idővel mindenütt és kivétel nélkül az Isten s az igazság által rájuk ruházott emberi jogot érvényesíteni és csorbítlanul fentartani fogják.

Hisz mai nap sem lehet többé tagadni, miszerint valamely állam vagy országban a civilisationnak minden haladása egyenlőpést tart azon szabadságokkal, melyek azok zsidó lakosainak nyujtatnak.

Az emberiség ezen diadala azonban nem csak a zsidóknak, hanem magának az emberiségnek is dicsőségére válik, mely ezzel csak azon föltétlen igazságot tanúsítja, hogy humanitas nélkül az emberiség csak önön magát tagadja el.

Tisztelt közgyűlés! Ne vegyék rossz néven, ha az előadó néhány percet arra vesz igénybe, hogy rég ismert körülményeket felemlítsen; mult, jelen s jövő oly szoros kapcsolatban állanak egymással, hogy lehetetlenség az utóbbiba ereszkedni, mielőtt az előbbiekre néhány pillantást vetettünk volna.

Ez megtörténvén, térjünk által azon álláspontra, melyet mai nap körünkben elfoglalunk.

Hála főnséges uralkodónk humanitásának és korunk böles törvényhozásának, a zsidó mai nap ninesen többé törvényileg elzárva és eltiltva a földművelés és mesterség gyakorlatától, szeretett hazánkban, a nehéz munka ninesen többé törvényes korlátok által elzárva előle, szabadon hozzá foghat, de mindazáltal el kell ismerniök önöknek, miszerint erre nézve bátorításra és ösztönzésre van szükség, a nehéz munkát részére meg kell könnyíteni, hogy kedvvel és szeretettel és pedig nagy mérvben folytathassa. Már is tapasztalhatjuk, mint kevesből lassanként a házalók száma, de nekünk erőlyesen kell oda hatnunk, hogy szegé-

nyeink s a kevésbé tehetősek kezeit, azok erőit, az állandó és szabályos munka, a földművelés és mesterség felé ugyanis, fordítsuk.

S most azon ponthoz értünk, melyet okvetlenül megragadnunk kell, ha hogy azon eredményt teljesen létesíteni akarjuk, mely alól magunkat semmiképen ki nem vonhatjuk, melynek elérésétől mitsem szabad megtagadnunk, ha mint szilárdelvtű férfiak emberbaráti kötelességünknek megfelelni akarunk. Önök több husz évnél ezelőtt ezen együletet alapították, erélyesen gyámoltották, s működését nem csak egy fényes siker koronázza. De valljon, beérhetik-e azzal, hogy e dieséretes törekvésük azon kis rögghöz, melyen laknak, szeretett hazánk egyetlen községéhez legyen szorítva? Valljon hiszik-e, hogy éktelenül elnyomított állapotok újjáalakítására, melyek hosszú századok nyomása folytán mély gyökeret vertek, sikeresen fognak működni, avagy lényeges eredményt létesíteni, ha Magyarország egy, legfőleg 3—4 zsidó községeiben e törekvés, hol több, hol kevesebb erélyvel folytatattatik?

Egyike az uralkodó bizalmával megtisztelt államférfiainknak, minap oda nyilatkozott hozzám, hogy „Pest városának zsidó községe nem ugyan mintaközség, de kellene egész Magyarország számára mintaközségnek lennie;“ s így együletünk is oda van utalva, miszerint az ország fővárosában életre kelt törekvésekkel egyértelműleg Magyarország valamennyi zsidó községeinek mintául és példányképtül szolgáljon.

A honi izraeliták közt földművelést és nehéz mesterségeket terjesztő pesti egyület csak akkor fog feladatának helyesen megfelelni és kitzított célját elérni, ha egész hazánkban viszhangra találni, erélyes buzgalommal és kitartással fölkaroltatni és lehetőleg célirányos kezelésben részesíteni fog.

A jóságos gondviselés szeretett hazánkat oly földdel áldotta meg, mely ritka kivétellel alkalmas arra nézve, hogy sok irány felé isten legjobb áldását szétterjeszse. De mennyi emberi erő szükségeltetnék még mindazáltal Isten emez áldásának öregbítésére, sokszorosítására, nemesbítésére és élvezhetőbbé tételére?

Ha mindannyian megragadnók az ügyet, hogy szegényeink fiait a földművelés s a mesterség terére vezessük, akkor csakhamar el-elttinedeznének azon jelenségek, melyek jogosan vagy jogtalanul balnézeteket keltenek a zsidók és a zsidóság iránt, s az előítéleteknek mindentűtt legalább ürügyül szolgálnak.

Kell-e ily törekvést ajánlani vagy bátorítani, avagy szükségese fontosságát, sőt elkülíthetlenségét hosszasan fejtegetni?

Népfajunk ép értelmessége csak akkor fogja az ügyet kellőleg felfogni és élvezni, ha az már általános kiterjedést nyert.

Mint a helyi egyület eddigi vezetője ennél fogva azon indítványt bátorodom a tisztelt közgyűlés elé terjeszteni, miszerint méltóztatnék a választmányt felhatalmazni az iránt, hogy hazánk jelentékeny községeit szóval s tettel felszólítsa, miszerint a helyben nem csak egy kedvező eredménynek örvendő törekvéseket felkarolják és magukévá tegyék.

A városokban a szegény izraeliták fainak számára a kézi mesterségekhez való jutást megkönnyíteni, a leendő mestereket gyámolítani kellene; a falusi községekben pedig a szegény gyermekeknek a földművelésre való fordítására, ennek lehetőség szerinti előmozdítására és támogatására volna minden gond fordítandó.

Az említett törekvés sokkal hasznosabb és jótékonyabb, hogy nem is kételkedhetünk azon, miszerint a tekintetes hatóságok részéről, a hol szüksége fenforogna, kellő támogatásban részesülendünk, valaminthogy keresztyén testvéreinknél a legjobb fogadtatásra s pártolásra találándunk. Egyedül a munka az, mely

isten áldását előidézzi, s az isten áldását egy ember sem nélkülözheti.

Találjanak önök, tisztelt közgyűlés, bátorító tanúságot azon fölöttén örvendő eseményben, mely szerint helyi együletünk működése által bátorítva, legújabb időben Debrecenben hason irányu egyület alakult, az Alföld számára.

Popper Alajos orvos ur és derék elvrokonai erélyes fáradozásainak sikerült, hogy e célból társulatot alakítsanak, mely jelenleg már több száz tagot foglal magában.

Ezen alföldi egyület alapszabályai már megvizsgálva, s a debreceni városi hatóság által jóváhagyás végett a nm. helytartóság elé terjesztve vannak.

Reménylem, hogy a tisztelt közgyűlés csak helyesléssel fogadandja, ha önökkel azt közlöm, miszerint helybeli együletünk választmányja az alakuló testvéregyletnek általam minden csak lehető kölcsönös támogatást igért.

Engedjék meg, hogy ezen utat tovább is egyengessük és kövesstük, mert csak akkor juthatunk és fogunk is jutni az óhajtott célhoz, ha a magyarhoni izraeliták általánosan felkarolndják azon ügyet, mely részünkre isten s az emberek szemében kiérdemelt jóakaratot szerezni fog.

Az említett jelentés igen terjedelmes lévén, belőle csak a következő lényeges részleteket közöljük:

Az egyület a g y o n i állását illetőleg az 1862-ik évi május hó 1-sejétől, 1863-iki május 1-sejéig tartó 1 évi időtartam alatt a bevétel 4079 frt 39 kr-ra, — a kiadások pedig 4012 frt 65 kr-ra rugtak, minek folytán 66 frt 97 krnyi felesleg maradt, mely az előbbi kimutatások feleslegéhez adatván, azzal együtt 1097 frt 68 krnyi felesleget tesz, mely összegből 779 frt 44 kr. nemzeti kölcsön kötelezvényekben s a takarékpénztárban van értékesítve, 318 frt 24 kr. pedig készpénzben van.

A mi az egyület éljait illeti, a fenti időszak alatt — 862-ki máj. 1-től, 863-ki máj. 1-ig — 96 mesterinas állott az egyület felügyelete és ellátása alatt, tehát 13-mal több, mint az előbbeni 16 hónap alatt. Ezek közül 41-en vétettek fel az év folyamában; miután 11 részint halál, részint egyéb okokból a lajstomból kitöröltetett, és 20-an legényekké szabadultak fel, f. é. május hónapjában még 66 növendék maradt. Az inasok elhelyezésénél a választmány kivált a nehéz mesterségekre van tekintettel, s azon van, hogy a különböző mesterségi ágazatokat az inasok közt lehetőleg szétosztssa. A választmány azonban nem csak az elhelyezendő, hanem egyszersmind a felszabadítandó inasokról is akarván gondoskodni, és hogy feladatának lehetőleg leghivebben megfeleljen, egy intézkedett, hogy az ő gondjai alatt álló inasok csak mint igazán derék munkások hagyják el a mthelyet. Ennek folytán a választmány csak azon inasokat ismeri el, a felszabadítás után is, együleti növendékeknek, kik nem csak azért, mert a tanulási idő elmúlt, hanem azért szabadítottak fel, mert elismert és hitelt érdemlő mesterek képességüket kijelentették. Ezen elvből kiindulva, a választmány utolsó időben azon határozatot hozta, miszerint minden felszabadítandó inas köteles ezentúl, képessége jelétül, az egyület részére egy munkát készíteni, mely munkák eltételnek, s azokból alkalmas időben kiállítás rendeztetvén, azokon el fognak idegeníttetni.

Az egyület gondoskodása azonban nemcsak az inasok és legényekre terjed ki, hanem egyszersmind a kész mestert is akarja tehetség szerint támogatni. Ennek folytán nem csak a mesterjog elnyerésére segíti, hanem hogy mesterségét kellő és becsületes módon folytathassa is, megfelelő, kamatnélküli kölcsönökkel gyámoltítja. Az erre szükségeltető alap az együleti tagok bőkezűségéből kerül ki, s időnkint megújító gyűjtések által tartatik fen.

Hogy az egyület feladata másik részének, „az izraeliták közt földművelés terjesztésének“ megfeleljen, azon határozatot hozta,

miszerint évenként 10 növendéket helyez el földmivelés végett mezei gazdáknál, hogy mindegyikükért 20 frtot, mint ruházathoz való járulékot fizet, s hogy egyszermind évenként az ő javukra, de az egyeslet nevében, 50—50 frtot a takarékpénztárba letesz. Ezen évenkénti beadványok kamataikkal, s kamatos kamataikkal 10 év mulván meglehetősen tökéletessé tesznek, melyet az egyeslet a derék, kitanult földmivesnek mint tulajdont átenged, hogy gazdaságának gyakorlata neki megkönnyíttessék. Mult nyáron 4 új növendék már is elhelyeztetett.

Az egyeslet igazgatósága, tekintve a teendők különbségét természetét, 5 bizottmányra oszlott, és pedig: 1) Pénzügyi bizottmányra, a hasonlag pénztárnokként működő Trebitsch M. ur ellenőlete alatt; 2) Felvételi és ruházati bizottmányra, Hirsch Samuel ur, e. a. ki egyszermind egyesleti gazda is; 3) iskolai bizottmányra bold. Blass M. ur e. a. 4) Műhely felügyelő bizottmányra, Steiner J. L. ur e. a. és 5) földmivelési növendékekérti bizottmányra Ullmann József ur e. a. Jegyzőkként dr. Schoenberg A. Jellinek M. és bold. Zadix H. urak működtek. Az új jegyzőkönyvek beosztását és vezetését Beer Zsigmond ur vállalta magára. Miután azonban említett jegyző és könyvvezető urak bokros teendőik miatt e rájuk bizott tisztségnek teljesítésében gyakran megakadályozva voltak, a választmány ideiglenesen Schvab D. urat bizta meg a már most egy személybe összepontosított jegyzőséggel.

Oly egyesletnek választmánya, melynek feladatát egy szóval lehet megnevezni: Munkakövetelés! fölöttén vágyódott kebelében oly férfit birhatni, ki a hitfelekezeti községi élet terén, a legderékabb, legszorgalmasabb és legbecsületesebb munkások egyikének bizonyult be; oly férfit, kinek szavaira önök ugyan ezen teremben még nem régiben örömteljesen figyeltek, midőn önöknek a kiközésgünk kebelében történt törekvésekről és cselekedeteikről hirt adott. A választmány tehát f. é. május hó 28-án acclamatioval elhatározta, miszerint dr. Hirschler Ignác urat tiszteletbeli tagjává kinevezi.

Az eddig létezettek mellé következő új alapítványok tétettek: Néhaj Zadix H. végrendeletében 100 ftot hagyományozott az egyeslet részére; Ullmann Károly ur 50-ik születésnapjának alkalmából 200 fnyi alapítványt tett; néhány Wieländer S. ur végrendeletkezése szerint, annak özvegye élethossziglan évenként 50 ftot fizet az egyeslet részére, melyek kamatosítandók, s Wieländer-alapítvány nevet viselnek. Végül báró Montefiore M. Pesten időzése alkalmából 25 font sterlinget ajándékozott az egyesletnek, melyből a választmány „B. Montefiore Mózes és Judith-alapítványt“ alapítani határozott.

A jeles tollal irt dolgozat következő szavakkal végződik:

„Ezen igazgatási időszak végén is a választmány megelégedéssel mondhatja magáról, hogy nem hasztalan fáradozott, nem hiúságok után törekedett. Mindazáltal igen sok van még hátra, melynek valósulása az időtől függ, és melyre nézve a t. egyeslet tagok mindinkább növekedő száma és buzgósága, valamint példánaknak utóhatása a többi hazai hitközségekben kétségkívül a magáét megteendi. Az egyeslet, miként már röviden megjegyeztük, a munkát akarja terjeszteni. Hisz a munka disze a polgárnak, az embernek, az izraelitának, s így a fáradság díja, az áldás, nem fog kimaradni, azon áldás, mely felőlről jő, s melylyel óhajtuk, hogy mennyei atyánk az egyesletet s önököt mindnyájukat eláraszsza.

A zsidónép ősi s jelenkori nyelvei s azoknak viszonya az egyeslet irodalmakhoz.

Deutsch Henrikötől.

(Folytatás.)

Hogy őseinknek Egyiptomból való megszabadulásakor mennyire iett légyen kifejlődve a héber nyelv, azt már érintettük.

Oly nyelv, melyen a „Sirász hajom“-ot zengedezni lehet, oly nyelv, mely ily magasztos kifejezésekkel bir mint ezek: „Örrod lehelletével feltornyosodnak a vizek, falként megállanak a folyamok, a hullámok megmerevednek a tenger szívében;“

Oly nyelvnek, melyen ily elevenen lehet Isten magasztos s dicső csodatetteit ecsetelni, nagy- s kifejtetnek — s a népnek, mely ily nyelv- s irodalommal bir, teljesen előkészültnek kell lennie, hogy isten akaratjának hirdetőjévé válhassék.

A kinyilatkoztatott törvény s ennek Mózes által történt leírása bizonyára nem kevésbé járult a héber nyelv s irodalom gyarapításához. Már maga az isteni tan magasztos szavai az emberi élet majdnem minden viszonyaira vonatkozó törvények szabatos leírása, s végre főnséges s képes kifejezései amaz eléggé nem csodálható magasztos költemények, melyet „sirász haazinu“-nak nevezünk, eléggé tanuskodnak a héber nyelv- s irodalomnak Mózes idejében való magas fokáról.

Már most keltős megtámadástól kell tartanunk. Egy felől a hyperböles kritika az, mely kétséget vet a biblia authenticitásába, állítván, mikép épen azon magasztos költemények későbbi időből származnak, mi által a főntebbi következtetések a nyelv s irodalom kifejlődési fokára nézve meg nem állanának; másfelől pedig a fanaticus vakbuzgóságtól kell tartanunk, mely szerint nemcsak az isteni tant általában istentől származottnak, hanem azt is kell hinnünk, miszerint isten minden kifejezést a próféták ajkaira fektetett, melyet azután a jósök csak gépileg hirdettek volna. Minthogy pedig sem az egyik, sem a másik féllel polemiába keveredni nem akarunk, elhagyjuk e látnoki könyvek terét, s egyedül a szent irományokat (*ἀποκρίσεις*) veendjük szemügyre.

Ezek közt a zsoltár első helyet foglal el. A zsoltár legnagyobb része Dávid királytól származik, ki mintegy 1000 évvel a közönséges idősámítás előtt élt. Nézzük tehát, mi legyen a zsoltáros könyv lényegére s alakjára nézve? Ebből azután biztosan következtethetünk a héber nyelv s irodalom, valamint a zsidó nép akkori miveltéségi fokára. Dávid, az ellen senkinek sem lehet ellenvetése, próféta nem volt. Ő nem egyéb mint istentől ihletett királyi költő. A mit ő mond, énekel, dalol, az nem egyéb mint az emberi szív és szellem kifolyása. Szavai s nézeteiből méltán következtethetünk nem csak saját maga, hanem korának műveltségére általán, ámbár azt állítani nem akarjuk, hogy minden kortársai véle a miveltés egy színvonalán állottak volna. A zsoltár — mondja „De Vette“ — az érzelemteljes fölbuzdult szívnek legélénkebb ömlengése a lelkesedés s főnséges gondolatok legélénkebb szüleménye! Augusztai szerint a zsoltár hasonló a görögök anthológiájához. Mihez azonban De Vette ezt jegyzi meg: „Der Psalter enthält die lyrischen Produkte

verschiedener Verfasser aus verschiedenen Zeiten; denn die Benennung: „Die Psalmen Davids“ ist nur eine vom vorzüglichen Theile hergenommene Benennung. Die Anthologie enthält aber nur die Ueberreste der lyrischen Poesie der Hebräer. Denn sicherlich ist diese weit fruchtbarer gewesen, als es nach diesen Ueberbleibseln scheint, und hat sich auch in einem weiteren und vielseitigeren Gebiet bewegt. Der Psalter enthält meistens religiöse und gottesdienstliche Gesänge; es lässt sich aber nicht behaupten, dass die lyrische Poesie der Hebräer ganz allein im Dienste der Religion und des Cultus gestanden habe. Eine solche Annahme liesse sich schon allein durch die anderwärts aufbewahrten unschätzbaren Proben einer anderen Gattung lyrischer Poesie widerlegen, dergleichen sind: Davids Elegie auf Saul und Jonathan, u. a. m.

Hogy Salamon példabeszédeiről (proverbia) sokat ne mondjunk, csak arra bátorkodunk figyelmeztetni, hogy e könyv a költészet több nemét foglalja magában. Ez is bizonyítja, mennyire volt a költészet több nemére már 3000 év előtt a zsidóknál kiképezve. Elnézve attól, hogy Salamon példabeszédeiről is ugyan az áll, a mit az imént a zsoltárról mondtunk, hogy t. i. nagyszámu költemények csekély maradékának tekinthető; a szent irás maga tanuskodik a Salamon által szerzett nagyszámu könyvekről, mondván, hogy írt 1005 költeményt s 3000 masalt. Ha még azt is tekintetbe vesszük, mikép e szó „masal“ a héber nyelvben valamint „mathal“ s „mathla“ arab s syr nyelven, nem csak „hasonlítást“, hanem „mesét“ (fabula) „példázatot“ (parabola) „képregét“ (allegoria) stb. jelent, helyes fölfogást szerezhettünk magunknak a héber költészeti irodalom terjedelméről Salamon idejében.

Térjünk már most azon könyvre át, mely korára nézve a zsoltároknál sokkal idősebb, de mindazáltal tartalma s magasztos stylusára nézve azokat majdnem túlhaladja. Ertjük Jób könyvét, mely a tudósok, sőt a talmud szerint is Mózes idejébe tartozik. Halljuk mit mond ezen isten s a természetről tüzetesebben szóló könyvet illetőleg Humboldt Sándor:

„Hasonló nézetek a kosmosról találunk a zsoltárokban, de legtökéletesebben talán Hiob régi, ha nem is Mózes előtti könyvének 37-ik fejezetében. A meteorologicus folyamatok, melyek a felhők felszínén történnek, a gőzök alakulása s fölödatása a szelek különböző irányánál, színjátékuk, a jégeső s a gördülő menydörgésnek keletkezése egyéni szemlélettel iratnak le; sok kérdés is tétetik, melyeket mai physikánk tudományosabb kifejezésekben formulázni ugyan, de kielégítőleg megoldani nem képes. Hiob könyve általában a legtökéletesebb költeménynek tartatik, melyet a héber költészet létrehozott. Ép ily élénk egyes tünemények ecsetelésében, mint ügyes az egész didactikai szerkezet elintézésében. Minden újabb nyelvben, melyre Hiob könyve lefordított, a kelet természetképei mély behatást gyakorolnak. Az ur a tenger magaslatain jár, a szélvész föltornyosította hullámok hátán. — A hajnalpír megragadja a föld szélét, s különbözőkép alakítja a felhőburkot, mint az ember keze az idomítható agyagot. . .“ stb.

Nem akarván Hiob könyvének tartalmát részleteseb-

ben tárgyalni, hanem egyedül a héber nyelvnek már a legrégebb időkben való nagy fejlettségi fokának megbizonyítására felhasználni, a mondottakkal úgy hiszszük célt értünk.

Hátra volnának még a szentirási majdnem legmagasztosabb költői könyvek, u. m. a mélykedélyű Jeremias könyvei, főleg szivreható elegiái, a tüzes képzelőmű Ezechiél, ki élénken ecsetelt képeivel szivünket elragadja, s képzelő tehetségünket felvillanyozza, s végre a látnoki szónokok királyának, Jezajasnak jóslatai, ki legbájlóbb s legmagasztosabb képletekben szól; mindezek volnának még tárgyalandók, hogy kimutattassék a héber nyelv s irodalom terjedelme s a zsidó nép műveltségi foka az akkori időkben; de minthogy ez a mondottakból már eléggé kitünik, másrészt pedig kitértünk céltól igen eltávolítana, azt abba kell hagynunk.

Mielőtt azonban e tért végképen elhagynók, s azon korszakról kezdenék szólni, melyben a zsidók idegen nyelven beszélni kezdtek, még egy futó pillanatot akarunk vetni némely ós új költők műveibe, nézendők, mennyire iparkodtak azok a héber költők s proféták képes kifejezéseit, sőt egész mondatait utánozni. Nehány példa erre nézve elégséges lesz.

A 104 zsoltár, mely a föld alakulásai s plutói képződéseiről is szól, ezeket így rajzolja le: Hegyek emelkednek, s folyóvizek völgyekbe rohannak.“ Ovidius Metamorphoseseiben e szavakat majdnem szóról szóra lefordítva találjuk, mondván: „Flumina subsidunt, montes exire videntur.“ Jezajas az aranykort így rajzolja: „A farkas lakozik a báránnyal, s a párdúc a kecskével, a borju, az oroszlán kölyke s a kövér bak együtt lesznek, s egy kis gyermek elhajtja őket. A tehén s medve egymás mellett legelnek, kölykeik egymás mellett heverészenek; az oroszlán szalmát eszik mint a barom. A csecsemő játszik a vipera üregénél s a tokár barlangjához kézzel nyul a kis gyermek.“ Virgil is az aranykort majdnem hasonló szavakkal ecseteli, mondván: „Ipsae lacte domum referent distenta ubera capellae: nec magnos metuent armenta leones. . . . Occidet et serpens et fallax herba veneni occidet. . . . Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis ulla dolum meditantur. — Salamon király kedvesének azt mondja: „Mint az almafa az erdei fák közt, olyan az én kedvesem a leányok közt.“ Fénelon így mondja: „Calypso environné d'une foule de jeunes nymphes, au dessus desquelles elle s'élevait de toute la tête comme un grand chêne dans un forêt.“ Dávid király így dalol: „Még a madárnak is van háza, a fecskének is saját fészke, énnekem csak isten oltára.“ Byron majdnem azon szavakat használja, mondván: „The vildove has her nest, the fox his cave, Mankind their country-Israel but the grave!“

Ha már most a nyelvészek s különösen Schultens azon megjegyzését is idézzük, mely szerint a héber nyelv maradákaiból azt következtethetjük, miszerint a héber nyelvnek legalább is 6 ezer annyi szavakkal kellett birnia, mint a mennyivel most bir, tökéletes fogalmat szerzendettünk magunknak a héber nyelv s irodalom terjedelméről. Ugyanis Schultens „de defectibus hodiernis linguae hebraicae“ című iratában a következőt mondja: Omnes, qui aliquid in literatura Hebraica vident, mecum consciscunt: magnam veteris linguae

partem intercidisse, atque in uno codice sacro, haud sane vulminoso, ne utiquam omnem ejus amplitudinem sese conspiciendam praebere. Erre kiszámítja, hogy a radices quadrilateras-on kívül körülbelül 12,000 radices trilaterae

létezhetnek, melyek közül azonban csak 2000-el birunk. Így tehát, ha minden tőszóra csak 30 derivatát számítottunk, 300,000 héber szó veszett el.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

Frakk és dolmány közt.

Beszély.

Irta: *Dux Adolf.*

(Folytatás.)

Kis Eszter, mint ilyenkor rendesen, úgy most is le volt fegyverezve. Béla felszámította neki azután azon megbízásokat, melyek véleménye szerint neki átadandók volnának, s melyeket Kis Eszter meg is erősített. Itt tartozást kellene behajtania, amott gyapjút vagy repcét megtekintenie, ismét megint a vári pusztán alkut végezni, hogy kedvező áron megszerzhesse a szép hátas lovat, miután erre nézve egy vevőtől megbízást kapott volt. Szóval, teljes nyugodalommal a legkülönbözőbb nemű megbízásokkal látta el, s a ruha körüli vitát már elfelejtette, vagy legalább úgy látszott, mintha elfelejtette volna.

Béla elbucszott; anyja a gyöngéd aggodás kifejezésévé tekintett utána, és sohajtva rakta ismét össze a fenemlített városi ruhákat, melyekkel fiát hasztalan kínálta. A tövis mégis ott ült a szívében.

Midőn tíz évvel ezelőtt férje eltűnt, kivel könnyelmű s kicsapongó életmódja miatt csak boldogtalan napokat töltött, elhagyottan és rongált vagyoni állapotban maradt vissza. Béla fiának nevelési költségeit, ki Pesten nevelőintézetben volt, nem tudta többé fedezni. Falusi gazdag háztartását a legszükségesebbekre kellett leszállítania, s hogy magát s egyetlen gyermekét táplálhassa, vagyonának némi csekély romjaiból kicsiny tüzletet alapított azon faluban, hol férje, nagyobb terjedelmű bérlések miatt, lakhelyt vőn. S noha eddigelé csak háztartásának vezetésével, társas gyönyörökkel és olvasmánynyal foglalkozott volt, mindazáltal, szükség által rátanítva, lassanként mégis beletalálta magát ez új életmódba, úgy hogy kis tüzletét a saját és vevőinek teljes megelégedésére kezelte. Írásban és számolásban való jártassága erre nézve igen előnyére váltak. Eleinte az emberek részvéte, később pedig az ép oly okos, mint becsületes önviseelkedése iránti tisztelet tüzletét megszilárdították, s körét mindinkább kitágították. Bélájának, a mennyiben fiától kitelik, tüzletében közreműködnie kellett. Szép ruháit, melyek a jobb időkből még fenmaradtak, el kellett használnia, ujakat csak nagy ritkán csináltattak neki, s ezeket is nem mint azelőtt a városi ruhaművészeknél, hanem a alu szabójánál. Béla jó fiu volt s azonnal átlátta, hogy anyjának a szerzésben és takarításban segitenie kell. Lassanként el-elparasztosodó öltözéke ellen épen a lassankéntiség miatt nem volt kifogása. A faluban nem lakott több zsidó vagy olyan emberek, kik gyermekeiket németesen és városiasan öltöztették volna. Így tehát semmi különbség nem érezte vele ruházata minőségét. Csakhamar azt is vette észre Kis Eszter, hogy Béláját mindenütt, a hová csak küldötte, urasági úgy mint parasztházakban, igen szívesen látták. Nyelve és ruházata az egész vidék lakosaitól mi- ben sem különböztették meg őt, s mindenütt — természetesen

csak nemzeti tekintetben — mint egyenrangut fogadták. Így növekedett fel Béla külsejére nézve parasztleánynek. Helyiely közzel, pl. mikor a csárdást járták, vagy alkalmi beszélgetések alkalmával, a falubeli lakossággal közelebb, barátságos érintkezésbe is jött; sőt nádsipon s egyéb a magyar népnél divatos furulyákon való ügyes játéka által kedvelté is tevé magát. Midőn még Pesten járt, zongorázni kezdett, és szép tehetséget is mutatott benne; az örömmel azonban csakhamar vége volt. De a fiúnak már egyszer felköltött zenészetű hajlama továbbra is érvényesíté magát, s így kísértette és tanulta meg a nemzeti nótákat a falusi ifjuság primitív hangszereirel játszani.

Kis Eszter egyetlen Bélájának fejlődését anyai boldog szeretettel kísérte; látta őt testileg és szellemileg érlelődni, s ő mindig erősebb és okosabb lett, s az tüzlet iránt mindig nagyobb képességet és tapintatot fejtven ki, szeretetteljes segédjévé lett. Fiának külső elparasztosodását egyideig észre sem vette, s csak röviddel ezelőtt kezdett fenakadni benne. Mint gazdag eszországi kereskedőnek leánya, és ellátva egy ugynevezett művelt nevelésnek lényével és piperéivel, egészen más jövőt alkotott volt magának ugyan, mint a milyennek ez később tényleg alakult, s e fényes álmai még fényesebben látszottak valósulni, midőn egy „magyar földbirtokos“ arája, s nem sokára neje lett; — de megcsalva férjétől és gyámolítlanul magára hagyatva, apjától sem nyerhetvén segílyt, ki azonközben elpusztult, bele kellett találnia magát helyzetébe, s így, mint már mondók, megnyugodott szeretett fiának parasztos külsejében, kiről már azt remélte vala, hogy ő is, valamint a többi jeunesse dorée, gavallérrá fogja kinőni magát. Abbeli fájdalom azonban, hogy e reménységében csalatkozott, soha ki nem halt belőle. Azon tevékenység alatt, melyet tüzlete parancsolt s azon megszorításban, melyet eleinte inséges állapota magával hozott, ezen fájdalom hosszú évekig nem tört magának utat. Mindazáltal úgy képzelte magát mindig, mint nemes rózsát, mely arra volt szánva, hogy kerti rózsákat buján teremjen, de a mely szerencsétlen esemény folytán erdőbe illetvén, most csak vadrózsát hajt, melyekből hitvány csipkebogyók lesznek. És valóban nem találunk-e hasonló és még sok más változásokat már a generatio rövid történetében is, a mint az egy emberélet időtartama alatt, a szemlélt tekintete elé kínálkozik? A nagypapa talmudtudós, rabbi, vagy egy híres rabbinemzedék utódja, egészen átadja magát buvárlatainak és szent életet is visel. A család, mely körütle ép oly meleg mint tiszta élet-erőben virágozik, nemes talaj, melyből a korszerinti műveltség vetése buján és pompásan kél ki; művészek és művészpártolók, az idő színvonalán álló iparosok és kereskedők indulnak ki a második generatióból, s a családnak van már története, geneológiája, valamint a nemes nemzedékeknek; s ép úgy, mint a nemes családokban, a harmadik generatio az egészséges mellett, főregrágtá gyümölcsöt is hord, a gyümölcsöse érlelődő virágok között olyakat is, melyek idő előtt hervadnak és lehullanak. Más családok ismét más, vagy épen semmi történettel nem bírnak. Az előbbi generatio felől semmi emlékezetes sem maradt fen, s a mostaniak

merő parvenu-k. Az atyának mi jelentősége sem volt; sem orthodox, sem korszerinti műveltség, sem pedig pénz tekintetében. Valami esetleg folytán szerencsés üzletet visz végbe s gyermekei selyemben s jólétben növekednek fel, s a műveltségnek csak mázát bírják; olykor hatnak a műveltség elemei a második vagy harmadik generációnál a felszínről a velőbe, nemesítve az egyént, mások ismét a felületes műveltség, mint valamely kitérés folytán, elpusztulnak. Némelyek, kik a finomabb fejlettségnek némileg már magasabb fokára emelkedtek, a viszonyok által ha nem is elde visszanyomatnak, hogy az anyaföld megérintése, munka s fáradtság által, új erőre s lassankint újabb, nemesebb fejlődésre juszanak. S a kik a viszonyok nyomasztó hatalmát először önmagukon tapasztalják, azok Kis Eszterrel azt hiszik és panaszozzák, miszerint ők kerti rózsákból erdei rózsákká vannak degradálva.

Sokáig hordotta Kis Eszter e fájdalmát magában, a nélkül, hogy róla világos tudomása lett volna. De midőn szorgalma mindinkább áldásosabbá lön, midőn azon helyzetben látta magát, miszerint azon jobb életet, melyet ifjúságában ismert, ismét folytathatja, s abban fiát is részesítheti, — midőn a jómódu családok „jobbjaival“ magát vagyonánál fogva is hasonrangúnak érezvén, anyai gondossággal fiának kiházasítására is gondolni kezdett, — ekkor vette észre bosszankodással, sőt fájdalommal fia elparasztosodását, mely a képzeletében fölállított viszonyok egyikébe sem akart beleilleni.

Először azzal hitte a dolgot teljesen bevégezhetni, ha arra figyelmezteti, miszerint már itt volna ideje, hogy rangjához képest ruházkodjék. Béla erre rá nem állott. Azután házassági ajánlatokkal állott elő; de Béla a házasság felemlítésénél egészen egykedvű maradt. A falubeli leányokkal természetesen nem volt összeköttetése, mások pedig, kikkel állása- és származásánál fogva közelebb érintkezésbe léphetett volna, e faluban nem léteztek; másutt pedig, hol megfordulni szokott, eddig csak rövid üzleti, sehol pedig társadalmi összeköttetésbe nem jött. S így, dacára huszonegy évének, fiatal maradt, mint egy gyermek. Házasodni! E gondolat legkevésbé sem bántotta őt. Ezért tehát nem volt oka, hogy anyja civilisátori törekvései felől sokat gondolkozzék. Kivánatainak, mely szerint eme (vagy ruhát magára vegye, nem szenvedélyesen, hanem egyszerűen és nyugodtan állt ellene. A csendes vita már több idő óta folyt nyávan, de soha sem lett hevesebb. Semmi nemzetiségi vagy politikai kérdés nem vegyült e két lélek ruhadiscussiójába, melyeket nem csak a természet legszentebb kötelékei, hanem a sajátos helyzetükből folyó benső barátság is kapcsol össze. Kis Eszter asszony azon gondolatra jött, hogy fiának hiúságát éleszsze fel, s e végből azon fényes öltözéket hozatta a városból, melyet ma reggel kezei közt láttunk. De Béla egyetlen lelket sem ismert, melynek e részőre idegen öltözékben különösen megtetszhetett volna, s így anyjának ezen kísérlete sem ingathatta meg egykedvűségét.

Kis Eszter asszony, ki fiának nyugodt ellenállását makacs kitartással erővel megtörni, s őt egyáltalában ingerelni nem akarta, — szívében mindazáltal nem igen könnyedén vette a dolgot. Nem csak fiát, hanem önmagát is vissza akarta adni ama jobb világnak, melyet elvesztett, s most tevékenysége által ismét visszanyert. Azon helyhez, hol lakott, valamint annak távol környékéhez többnemű, egymásba fonódott szálakkal volt kötve, de ő azokat, a hol lehetett, megoldani, s ha más mód nem léteznék, széttegni akarta, csak hogy szabaddá lehessen, s szerzett vagyonát valamelyik városban, övéi között, vigan költhesse. De fiát belegyökerezve látta azon földbe, melyől oly szívesen elvált volna, s ezért majd hogy sirásra nem fakadt, hacsak helyzete őt gondolkodásra és cselekvésre nem tanítandotta, — ha egyáltalában sok elfoglaltsága mellett magát valamely gondolatnak vagy üzletnek hosszasan átengedhette volna.

Kell kiutnak lennie, gondolá magában. s fog is lenni, — s ismét üzletéhez látott.

(Folyt. köv.)

LEVELEZÉSEK.

Nagy-Várad, december hó végén. 1863.

Sajnálattal kell, hogy eltöltse a felvilágosodás minden valódi barátját, párhiveink mindinkább növekedő lankadása és elharapodzó passivitása, mely az ellenkező párt csatáinak és győzelmeinek naponta nagyobb tért enged. Ezen bágyadtság jelei a társadalom minden rétegeiben, vallásos és politikai-közéleti és országos ügyeinkben mutatkoznak és már napi irodalmunk határain át is kezdenek csempészkedni.

Legkiválóbb bizonyítékaul ezen utóbbi állításnak felhozhatjuk azon tényt, hogy egyrészt hazánk nagyobb hitközségei egyikéből — értem N.-Váradot — vajmi ritkán, de a közelmúlt időben magát itt elbádogt fontos események alkalmával, vagy azoknak dacára sem találunk tudósításokat e lapokban, másrészt, hogy ezen — értem a „M.I.“-t — honi hítfelcink érdekeit képviselő egyetlen magyar közlönyünk, számos valódi magyar izraelita által lakott városunkban, csak mint fehér holló tűnik föl a többi ujságok tengernyi serege közt. (Sajnos bizez nagyon! Szerk.)

Elhatároztam tehát magamat, szent ügyünk előmozdításában csekély erőmhez képest közreműködni, és a t. szerkesztőség engedelmével, igénytelen tudósításaimmal e lapok olvasóit felváltva untatni vagy mulattatni, amint azok t. i. szomorító vagy örvendetes eseményeknek leendnek tükre. (Szívesen vesszük. Szerk.)

Ha Ovidius szerint nem állandó az, a minek nincs változtatott nyugalma, akkor a mi törekvéseinknek nagyon is állandóknak kellene lenniök. Ez utóbbi azonban kétségbe vonható, mi nem csak ránk, bővebb értelemben, hanem ránk n.-váradikra különösen illik. Nálunk is felváltotta a nyugalom a tevékenységet és pedig oly szellemi nyugalom, mely a „par excellence“ melléknevet érdemli. Kifejtette itt tevékenységét egy „nehézmesterségeket és földművelést terjesztő egyesület“, még az önzívöltői időkben — nyugszik az Urban; szintén így egy olvasótársulat — nyugszik az Urban: létezett még egy pár hónap előtt egy legszebb virágzásban lévő intézet, a magyar-zsidó község, szinte —. Felszámálhatnánk még több Urban nagy családjához tartozó szellemi vívmányok sirköveit, de hagyjuk el és reméljünk azon bölcsészekkel, kik azt állítják, hogy több ideig tartó nyugalma után, az erény növekedik. De azt még is meg kell jegyezni, hogy a „m. zsidó-község“ iskolája is azok közé tartozik, mely meghalt ugyan — de harmadnapra új alakban ismét fel támadt.

Ennyit bevezetésül előre kellett becsátani; mindezekről jövőre bővebben szólandunk.

A.

Nagy-Károly, december hóban, 1863.

Vissza térvén szülővárosomba, sajnálattal kellett tapasztalnom, miszerint hitközségünkben a korszellem csak vajmi kevés nyomot hagyott hátra. Nem csodálkozom egyesületünk rongált és elhagyott állapotán, ha nem látuk élén oly férfiakat, kik értelmességük és műveltségük folytán akár mely helynek diszére válhatnának, ha maga a község egyrészt is művelt elemekből nem állana, minek szóló tanubizonyosága asszonyaink azon szép cselekedete

mely szerint a kórház felszerelésében önkéntleg működtek közre, ellátván azt ép oly diszes, mint csinos butorzattal. De miért oly roska dozott a templom, hogy minden percben attól kell tartanunk, hogy ránszakad? Miért van az, hogy a kórház, dacára diszes és szép voltának mégis üresen áll, holott községünkben elég a szegény beteg?

Ennek egyedüli oka előljáráóságunk gyámoltalansága, hogy ne mondjam — gyávasága, hogy nem meri községünk néhány megcsökönösödött conservatistának elégedetlenségét magára vonni, kik mindenben csak a régi slrendiánnak rendületlen bajnokai maradnak, és teljes erővel ellenkeznek az idő és viszonyok parancsolta minden újabb intézkedésnek. Miért tehát e félelem? Miért e remegés? A jót, a hasznost, a célszerűt, nemcsak néhány megcsökönösödött, vakbuzgó lármás, hanem egy félvilág ellen is védetünk és létesítéstket keresztül vinnünk kell. Bár csak előljáráóságunk is ekkép gondolkoznék, s mindent elkövetne, hogy a vezetésére bizott községet a kor és időviszonyok kívánataihoz mérten igazgassa, s azt oly virágzásra juttassa, melyre helyzete és eszközei folytán könnyű módon vergődhetnek.

R o o z J a k a b S.

Bécs, jan. 1.

(g) (K o m p e r t - f é l e p e r.) T. Szerkesztő ur! Rendes levelezője megakadályoztában, engedje meg, hogy becses lapja számára csekélységem vállalhassa magára ideiglen a tudósítói tisztséget.

E lapok utósó számában szó volt azon általános érdekeltséget szült sajtóperről, mely dr. K o m p e r t Lipót ur ellen folyamatba tétetett. Ezen per mult hó 30-án tárgyalattott le és pedig oly közönség előtt, minőt már rég nem láttunk a törvényszéki teremben összevegyülve, akár számra akár alkatrészeire nézve; képviselve volt itt az értelmes közönség minden osztálya, minden hitfelekezet, a tudomány minden szaka s az összes sajtó; dr. Lienbacher képviselte az államhatóságot mint vádlót, dr. Lichtenstern L., mint védő szerepelt. Midőn az államügyész az olvasó előtt már ismeretes vádpontot felolvasta, s vádlottat védelemre felszólította volt, ez bár megindult, de férfias hangon tiltakozott az ellene támasztott vád ellen, mintha akár saját, akár a keresztyén vallást megsérteni szándékában lett volna. Eddigi működésére utal, mely világosan feltünteti azon általa eddig folytatott törekvést, miszerint a saját hitfelekezete s az azon kívüli világ közt fenálló surlódást csökkentse, s az ellenszenv helyett szeretetet és kölcsönös megbecsültetést honosítson. Tiltakozik továbbá az ellen, mintha saját vallását, névleg az orthodox zsidóságot akarta volna megsérteni, mert szerinte nem áll a zsidóság kétféle, t. i. orthodox és nem orthodox clemből; a zsidóság magában véve egy, a zsidók hite és vallása ugyanazonegy, a zsidók közt szakadás vagy felekezetség nem létezik; a mi pedig az orthodox elnevezést illeti, az legkevésbé sem jelent különös hitfelekezeti osztályt, miután az nem valami különös tan, hanem csak szertartásos különbséget jelent, vonatkozólag a zsidóság előbbi állapotára s az újabb ujtási, helyesebben mondva, nemesbitési törekvésekre. Az ügy érdemére nézve pedig kijelenti, hogy a neki bünténytől tulajdonított kigunyolása a messiashitiek már csak azért sem áll, miután a messiási eszme a legtöbb és legtekintélyesebb irástudó magyarzata szerint nem egyes személyre, hanem az egész zsidó népre vonatkozik; minél fogva tehát a messiáshit tulajdonképi értelme oda megy ki, hogy a zsidó nép önön magától meg fog ujulni. Hasonló értelemben nyilatkoztak a véleményadásra felkért dr. M a n h e i m e r hitszónok, és H o r o v i t z L. rabbi urak is. Azonkívül írásban beküldötték R a p p o r t prágai főrabbi s dr. F r a n k l, a boroszlói seminarium igazgatója is ez iránti véleményüket, melyek azonban a törvényszék részéről felolvasásra nem bocsáttattak.

Az államügyész ellen — s dr. Lichtenstern urnak erre következő védbeszédje után a törvényszék visszavonult, s körülbelül fél órai tanácskozás után az elnök következő ítéletet hirdetett ki: „Kompert Lipót egy elismert vallás felekezet megsértésének vádja alól felmentetik, de a köteles gondosság elmulasztása miatt vétkesnek találtatván, 40 ftnyi pénzbírságban, esetleg nyolc napi börtönben marasztaltik el. Egyuttal a „Jahrbuch für Israeliten“ eltiltatik s a még fenlevő példányok megsemmisítése elrendeltetik.“ Kompert ur ez ítélet ellen felebbezését bejelentette. — Dr. Jellinek a tárgyaláson nem volt jelen.

Gyöngyös, dec. végén.

A szükölködők gyámolítására helyben is alakult inségsegélyző bizottmány, hogy a helybeli szegényeknek minden val-láskülönbség nélkül, segélyt nyujthasson. Ezt izr. hitközségünk már két hó előtt megelőzte és 70 izr. család azóta folyvásti segélyzésben részesült. De a tanítói személyzet, mely az idén csak évi fizetésére van szorítva, az inség segélyző bizottmányhoz való folyamodhatástól, magában értetődik, ki van zárva.

A helybeli izr. hitközség tehát e hóban tartott gyűlésén jónak találta a tanodájánál alkalmazott 6 tanító részére egyenkint a következő 5 hónapon át havonként 10 ftnek o. é. pénztárából segélyzési ajándékkép való kiszolgáltatását elhatározni.

Azonkívül a jegyző, kántor, 2 segéd és templomszolga közt szintén 5 hóra 175 ftot o. é. segélyzési ajándékul kiosztogatni határozatott. Tiszt. főrabbi urnak évi díját már ősz elején 200 ft-tal főlemezte.

Isten áldása érje a derék áldozatkész községet és adja az ég, hogy mentül több utáználjon. Gy. S.

Vegyes hírek.

* * (F e l o l v a s á s.) A „M. I. Egylet“-ben folyó hó 9 én tartandó felolvasás alkalmával F e n y v e s s y Adolf ur a „gyorsírászatról“ fog értekezni. Megjegyzendő, hogy a felolvasások ezentul délutáni 5 órakor veendik kezdetüket.

* * (A d a k o z á s.) F t l e p Áron ur Szilágy-csehben lakozó hitrokonunk, a bibliafordítási pénzalap javára 4 frtot o. é. küldött be szerkesztőségünkhez.

* * (S p i t z e r G e r s o n u r.) mint halljuk, a helybeli hitközségi előljáráóság kebeléből kilépett.

* * (T e m p l o m é p i t é s.) Siklóson m. évi october hó 28-án tétetett le az alapkő új templom építésére, s mint onnan írják nekünk, az építés oly gyorsan halad, hogy befejezését a nyár elejére bizton remélhetni. Ez Baranya megyében, hol csak két évtizeddel ezelőtt zsidó csak igen kevés volt található, már a hatodik templom. A hat templommal bíró község: Pécs, Mohács, Siklós, Dárd, Mágocs és Magyar Péter.

* * (H a l a d á s.) Pécsi levelezőnk írja, hogy ft. Ehrlich rabbi ur, az ott ujonnan alakult talmud thora intézet alsóbb osztályaiban a magyar nyelvet hozta be tannyelvül. Hazai nyelvtünk ügye a főtanodában is örvendetes haladást tesz, mert amellett, hogy már két magyar tanító működik benne, a külföldi tanítók s maga az igazgató is, erélyes buzgalommal tanulmányozzák a honi nyelvet, s így remélhető, miszerint rövid időn a tanoda mind a négy osztályaiban a magyar nyelv szolgálанд tannyelvül.

* * (H é b e r - m a g y a r s z ó t á r.) Mint e tekintetben első kísérletet örömmel közöljük, hogy R o d e r A d o l f, tanító ur, Mooron, Mózes öt könyvéhez „Héber-magyar szótárt“ írt, mely még e tél folyamában fog megjelenni. A szótár héber nyelvtannal

is lesz ellátva, mely a héber nyelv főszabályait rend és módszeresen tárgyalja, s a magyar nyelvtan szerint módosított műszavakat tartalmazand. A „szótári“ részben, minden Mózes öt könyvében előforduló szó nyelvtanilag kimerítően taglaltatik, úgy hogy a szótár tulajdonképen elméleti és gyakorlati nyelvtan. Midőn ez iskoláinkra nézve oly előnyös és időszerti munkára tisztelt olvasóink, főleg pedig a tanító urak figyelmét felhívók, el nem mulaszthatjuk azt egyszersmind meleg pártfogásukba is ajánlani, annál is inkább minthogy szerző egész tiszta jóvedelmét az alapítandó izr. tanítói segély-egylet javára szenteli. Szerző nem sokára szétküldendi ebbeli előfizetési felhívását; addig is megjegyezzük, hogy előfizethetni rá 65 krral o. é. a „héber magyar szótár“ kiadójánál, Mooron. (Fejérmegye.) Bolti ára 80 kr. leend.

* * (Hibaigazítás.) Lapunk m. számában a 7-ik lapon 6-dik sor alulról esz: összevágólag kimaradt „I. ur fenebbi nyilatkozatával adja elő,“ helyett ugyanis „I. ur fenebbi nyilatkozatával összevágólag stb.“ olvasandó.

— (A zsidók statistikájához.) Legujabb kiszámítás szerint jelenleg a föld kerekéségén élő zsidók száma körülbelül hét milliót tesz, melynek fele csak magában Európában él, és pedig legtöbben Oroszországban, hol számuk 1,220,000-re rug; Ausztriában 853,000, Poroszországban 284,500, Németország többi részeiben 192,000 zsidó lakik. Mialatt majnai Frankfurtban minden 16 keresztyénre 1 zsidó esik, Poroszországban csak minden 73-ik keresztyén után számítottatik 1 zsidó. Szászországban mindössze csak 1600 zsidó lakik, és pedig legtöbben Lipse és Dresda városokban; Legcsekélyebb a zsidó lakosság száma Svéd- és Norvégországban, hol minden 6000-ik keresztyénre esik 1 zsidó. Franciaországban 800,000, Svájcban 3200, Nagybritanniában 42,000 izraelita lakik.

— (A francia közoktatási császári tanácsban) néhány nap előtt azon erkölestani program tárgyalatott, mely ezentul követendő legyen. Ebben következő mondat fordul elő: „A szeretet a keresztyén vallás leglényegesebb elveinek egyike.“ Franck ur, a központi izraelita consistorium alelnöke, erre azt jegyezte meg, hogy a szeretet már tizenkét századdal előbb volt izraelita erény, mielőtt az keresztyén erény nyé lett, és hogy az ó testamentom a következő rendeleteket tartalmazza: „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat; szeresd az idegent, mint tenmagadat; vezesd vissza ellenségedhez elévedt bárányát“ sat., hogy ezen magasztos parancsolatok nem állanak mögötte ezen evangélikus mondatnak hogy: „Szeresétek egymást.“ — Ezen megjegyzések a legnagyobb méltánlylattal fogadtattak, kivált a nm. párisi érsek által. A tiszteletre méltó áldornagy önszántából módosítványt javasolt, mely szerint ezen szó „keresztyén“ kihagyatván, a szeretet mint az általánosan vett vallás és polgárisodás elve tüntettség fel. Ugyanezen programban, mely, ha jól vagyunk értesülve, majdnem egyhangulag elfogadtatott, a lelkiismeret szabadsága és azon jog, hogy Istent kiki hite szerint szolgálhatja, mint oly alapjog foglaltatik, melynek élvezetét a társadalom minden egyes tagjának biztosítani köteles. Ha meggondoljuk, hogy a császári közoktatási tanács keblében öt püspököt vagy érseket számít, lehetetlen benem látnunk, hogy a vallásszabadság elve nagy haladást tett, és hogy az Franciaországban a törvénykönyvből átment a kormányzatba és a nemzet szokásaiba. (Arch. Isr.)

— (Párhuzam a francia, német és angol zsidó közt, hitfelekezeti szempontból.) A francia zsidóknak bagadhatlan nagy érdemeik vannak. Azon dicsőséggel bírnak,

hogy az egyszerre nekik megadott felszabeditás kívánalmainak legmúltóbban feleltek meg, hogy az élet minden köreibe mevetes férfiakat és jellemekeket állítottak elő, és ezáltal bebizonyították a világ előtt, hogy a zsidó tömegnek csak fel kell szabadulnia a mindennemű korlátok alól, hogy tisztas és érdemes helyet foglalhasson el a társadalomban. Másrészt tán egyet fognak velünk érteni, ha azt mondjuk, hogy a francia zsidók belügyeinkre nézve csak igen keveset tettek, hogy ők a zsidó tudomány felélesztése ügyében nem munkálkodtak közre, valamint hogy az istentisztelet nemesbitésével nem sokat gondoltak, mely körülmény annál feltűnőbb, minthogy ez a franciaíknak az illem és izlésre való hajlamukkal ellentétben áll.

A német zsidóknak nehezebb a munkájuk, mire őket részint körülményeik kényszerítik, másrészt pedig nagyobb számuknál fogva több erővel és eszközökkel rendelkeznek. Németországi hitsorsosink harcoltak és harcolnak ma is, hogy száz helyen polgári jogaikat kivívják, hogy a népben és társadalomban állásukat megőrizték vagy pedig újra visszanyerjék, hogy a reactionnak, mely épen őket szemelte ki dühének főtárgyává, ellentálljanak. A német zsidók, kiknek keblében Mendelssohn született, azt tűzték ki maguknak feladatul, hogy a zsidóságot tudományosan átídomítsák és szellemileg feléleszszék, hogy a benne rejlő ellentéteket és ellenséges elemeket erélyesen lektűzjék, leginkább pedig, hogy az istentiszteletet nemesbitsék és emeljék, s hogy a községi szervezetet ujjaalakítsák, az iskolatgyet javítsák.

Az angol zsidóság különös sajátságokkal bír. Legfőbb érdeme abban áll, hogy mindennemű polgári érényekben, tényleges jótékonságban és tetteges közbenjárásban kitűnik, mind azon elnyomatási esetekben, melyek hitsorsosinkat keleten és Afrikában érik. (A. Z. d. J.)

— (Sylvester ur) hadiiskolai tanár Wolwich-ben, (Angolorsz.) és kitűnő földmérő, december 7-én a l'Institut levelező tagjának választatott.

— (A francia senatusban) legközelebb azon kérvény fog tárgyalatni, melyet több a Svájcban letelepedett francia zsidó benyújtott. De Lesseps ur mint előadó, a célra különféle okmányokkal látta el magát.

— (Hesz M. ur), ismeretes publicista, kinek utolsó műve „Róma és Jerusálem“ nagy sensatiót okozott az irodalmi világban, most Párisban telepedett le és az Arch. Isr. mellett is dolgozni fog.

— (Egy amerikai rabbi államsenatornak választatott.) Rev. Wise J. M., Cincinnati-ban egy democraticus gyülekezettől egyhangulag az Ohio államtagasba választatott. De ő azt el nem fogadhatta, mivel közséje nem tartotta ezen hivatal viselését egyeztethetőnek azon kötelmek teljesítésével, melyek rabbinatusi teendőivel egybekötvék. (Israelite.)

Szerkesztői levelezés.

T. R. A. urnak Siklós. Hogy is ne akarnók?

R. F. urnak Nagy-Várada. Kívánatának szívesen felelünk meg — várva az ígért kölesönös beváltását.

F. A. urnak Szilágy-Cseh. A küldeményt átadtuk, a rendelést megtettük, 50 kr. megmaradt s azt javára irtuk. A számok elküldése iránt intőzkedni fognak.

T. Str. D. L. urnak Kula. Köszönettel vettük, s azon leszünk, hogy mentől hamarabb közölhessük.